

**Lausunto selvitysmiehen luonnoksesta hallituksen esitykseksi
valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta****13/00.04.00/2014****Maakuntahallitus § 38**

Valtiovarainministeriö on kirjeellään 4.2.2014 VM064:01/2012 pyytänyt lausuntoa asettamansa selvitysmies Arno Miettisen valmistelemasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jonka mukaisesti valtionosuusjärjestelmää ehdotetaan uudistettavaksi. Huomiota on pyydetty kiinnittämään erityisesti seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- ehdotettavat kriteerit
- ikäryhmien ja sairastavuuden painot
- muiden kriteerien painot
- määräytymisperusteiden laskentaperusteet
- verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus
- siirtymätasauksen kesto ja porrastus

Lausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään 4.4.2014 klo 16 mennessä sähköpostitse osoitteeseen valtiovarainministeriö@vm.fi.

Uudistuksen tavoitteena on rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia taloudelliseen toimintaan sekä tehokkaaseen palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen. Uuden järjestelmän kriteerit perustuvat kustannusten laskennalliseen keskiarvoon, ja kunnan tuottaessa palvelun alle laskennallisen kustannuksen, se saa hyödyn itselleen. Järjestelmän kannustavuutta lisätään siirtämällä painopistettä kustannusten tasauksesta tulojen tasaukseen. Tällöin verotulojen kasvu hyödyttää jatkossa myös tasausrajan alapuolella olevia kuntia. Määräytymisperusteiden lisäosissa työpaikkaomavaraisuus kannustaa kuntaa aktiivisuuteen omassa elinkeinopolitiikassaan.

Uuden järjestelmän mukaisiin laskennallisiin kustannuksiin sisältyvät erät:

1. Ikärakenne, jonka painot tulevat THL:n ja VATT:n selvityksistä. Ikärakenteen ja sairastavuuden perusteella jaettavia kokonaissummia on muutettu ja sairastavuuden paino kasvaa noin 2,5-kertaiseksi verrattuna nykyiseen.
2. Sairastavuus: Sisällöt ja painot perustuvat THL:n selvitykseen.
3. Työttömyysaste: Kunnan kerroin = kunnan työttömyysaste / koko maan keskiarvo.
4. Vieraskielisyys
5. Kaksikielisyys
6. Saaristoisuus. Varsinaisille saaristokunnille asukasluvun perusteella ja saaristokunnalle, jonka asukkaista vähintään puolet asuu ilman kiinteää tieyhteyttä mantereeseen, korotus on kol-

minkertainen.

7. Asukastiheys
8. Koulutustausta: Kunnan kerroin = ilman tutkintoa olevien 30-54-vuotiaiden osuus vastaavasta ikäluokasta vähennettynä sen kunnan osuudella, jonka osuus maan alin.

Lisäosat, jotka eivät kuulu peruspalvelujen laskennallisiin kustannuksiin eli kunnilla ei omarahoitusosuutta:

1. Syrjäisyys
2. Työpaikkaomavaraisuus
3. Saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosa

Ehdotus Etelä-Karjalan liiton lausunnoksi:

Ehdotettavat kriteerit ja niiden painot

Valtionosuusjärjestelmän nykyinen malli on kiistatta vanhentunut, epätarkka, sekava ja päällekkäinen. Laskenta on monimutkaista ja kriteerejä on lukumääräisesti paljon (48) ja kolme lisäosaa. Uudistamisen tavoitteena on järjestelmän yksinkertaistaminen ja selkeyttäminen sekä sen kannustavuuden parantaminen. On syytä muistaa perusperiaate, jonka mukaisesti valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on taata peruspalvelujen järjestäminen koko maassa sekä tasata olosuhteista johtuvia eroja. Sillä turvataan siis kansalaisten oikeudet peruspalveluihin koko maassa.

Esitetyt kriteerit ovat selkeät ja niiden yksinkertaistaminen on perusteltua. Laskentaperusteiden taustoja erityisesti THL:n tutkimustulosten ja sairastavuuden osalta olisi kuitenkin syytä avata tarkemmin. Kun tutkimuksiin tukeudutaan vahvasti ja ne vaikuttavat jakoperusteisiin, tulisi järjestelmän "elää ajassa" ja ottaa muutokset jollakin sovitulla aikavälillä huomioon. Toki järjestelmän tulisi jollain tavalla myös palkita kuntia terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä ja lisääntymisestä. Tavoitteena pitää olla terveyserojen kaventuminen ja kansantautien vähentyminen, joilla on suuri merkitys kokonaiskustannusten synnyssä.

Määräytymisperusteiden laskentaperiaatteet

Nykyinen kunnan valtionosuusjärjestelmä on kaksijakoinen: valtiovarainministeriön hallinnoima kuntien peruspalvelujen valtionosuus ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimat muut opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet. Näiden laskenta ja määräytymisperusteet poikkeavat toisistaan ja on syytä kiinnittää huomiota siihen, miksei näitä voisi yhdistää tai yhdenmukaistaa jatkossa. OKM:n hallinnoimaa koulutuksen ja muun toiminnan rahoitusta tai valtionosuuksia tulisi myös tarkastella vastaavasti. Valtionosuusjärjestelmän uudistus on kuitenkin kokonaisuutena niin tärkeä asia, että siinä pitää päästä liikkeelle ja tarkistuksia on mahdollista

tehdä myös matkan varrella.

Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus

Tasauksen kannustavuuden lisääminen on myönteinen asia, jos kunta hyötyy verotulon kasvusta, kun nykyisin kasvu vähentää vastaavasti tasauslisää. Korostettaessa taloudellisuutta ja tehokkuutta kunnan palvelutuotannossa ei kuitenkaan tule unohtaa palvelujen laadukasta asiakaslähtöisyyttä.

Siirtymätasaus

Valtionosuusuudistuksen kunnittaisessa muutoksessa käytetään viiden vuoden siirtymäaikaa, jonka aikana kuntakohtainen vuosimuutos rajoitetaan euroa asukasta kohti seuraavasti:

- 2015: muutos +/- 50 €/as
- 2016: +/-50 €/as (kokonaismuutos 100 €/as)
- 2017: +/-80 €/as (kokonaismuutos 180 €/as)
- 2018: +/-80 €/as (kokonaismuutos 260 €/as)
- 2019: +/-120 €/as (kokonaismuutos 380 €/as)

Esitetty viiden vuoden siirtymäaika on vähimmillään sopiva.

Johtopäätökset

Valtionosuusjärjestelmän tulisi olla ajassa muuttuva ja responsiivinen eikä se saa jähmettyä paikoilleen vuosikymmeniksi kuten nykyinen vaikeaselkoinen ja alkuperältään hämärä järjestelmä. Valtion ja kuntien väliset kustannustenjaon tarkistukset tulee tehdä vuosittain, jotta kuntien menojen ja tulojen kehitykseen ei tule liikaa vääristymiä. Jos muutosta ja oikaisua nykyjärjestelmään ei nyt tehdä, ongelmat pahenevat ja rahoitusmalli vääristyy entisestään. Uudistus on välttämätön ja on tärkeää, ettei se loppumetreillä vesity.

Etelä-Karjalassa järjestelmämuutoksen vaikutuksen on kokonaisuutena arvioitu olevan vähennystä 5,2 miljoonaa euroa ja asukasta kohti vähennys on 40 euroa, mitä on pidettävä valitettavana. Yleisellä tasolla vähennys on kohtuullinen.

Etelä-Karjalan osalta saaristo-osakunniksi luokitellut Taipalsaari, Ruokolahti ja Parikkala ovat menettämässä saaristolisänsä. Näistä etenkin Taipalsaarelle avustus on ollut merkittävä kunnan useiden satojen saarien takia. Avustuksella on voitu tukea esimerkiksi yksityisteitä ja lossiyhteyksien ylläpitämistä. Pienille kunnille suhteellisesti pienilläkin avustuksilla on suurempi merkitys kuin suurille kunnille. Kunnat tuovat omissa lausunnoissaan parhaiten esille konkreettiset ongelmat ja kehittämistarpeet ja niihin tulee suhtautua vakavasti. Siksi myös harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksilla tulee voida paikata ja tasata olosuhteita, mutta kokonaisuutena jär-

jestelmän uudistusta ei tule lykätä.

Lisätietoja: erikoissuunnittelija Anni Laihanen p. 040 483 5216

Ehdotus:

Maakuntahallitus hyväksyy edellä esitetyn lausunnon.

Päätös:

Maakuntahallitus hyväksyi lausuntoehdotuksen.

Asianmukaisesti allekirjoitetusta ja tarkastetusta pöytäkirjasta kirjoitetun otteen oikeaksi todistaa:

Juuso Hieta
hallintopäällikkö

Lappeenrannassa 17.3.2014